

Index contentorum.

1. De balsamo Peruviano
2. de prudenti virium medicamentum exploratione.
3. de erroribus circa usum topicorum in praxi.
4. de natura & praesentia vini Rhenani
5. de Bradypepsia
6. de purgantibus fortioribus ex praxi efficiendis
7. de anatomia publica.
8. de luxationum synthesi in genere.
9. de auditu difficili
10. Ulcerum aetologia & curatio
11. de purgantibus selectis & minus cognitis.
12. de specificis antispasmodicis.
13. de perpetuo stitico ex thorace.
14. Pathologia diuinitatur Helmontiani.
15. de morbis lienis
16. de affectu raro scorbutico populari.
17. annorum climactericorum rationalis explicatio.
18. de specificis antispasmodicis.
19. de bile medicina & veneno corporis.
20. de Carolinis thermis.
21. de temporibus anni insalubribus.
22. de temperamento fundamento morum & morborum.
23. de morbis certis regionibus & populis propriis.
24. crinum natura & explicatio rationalis.
25. de inflammatione ventriculi.
26. de siderum in corpora influxu.
27. de methodo vitam longam acquirandi. Wolffii epistola.
28. medicus sui ipsius.
29. de asthma convulsivo cum hydrope pectoris
30. de anatome in praxi medica usu. X c. 33..

31. *Leges naturae in corporum production & con-
servatione.*
32. *de morte subita praevallenda.*
33. *de duodeno multorum morborum sede.*
34. *de natura & artus effectu in medendo.*
35. *de origine et natura pestis*
36. *methodus curandi pestem.*
- 37.
-
- Rep. 74

Faint, illegible handwriting in a historical script, possibly Latin or German, visible at the top of the page. The text is mostly obscured by fading and bleed-through from the reverse side.

Fridericus Hoffmann
Friderico Ernesto Filio
effert.
MDCCLXIII. Majo.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
De

**PRUDENTI VI-
RIUM MEDICA-
MENTI EXPLORA-
TIONE,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO;

**D. N. FRIDERICO
WILHELMO,**
REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS
BRANDENB. HÆREDE &c. &c.

SUB PRÆSIDIO
D. FRIDERICI HOFFMANNI,
MED. ET PHILOS. NAT. P. P. MEDICI REG.
h. t. DECANI,

PROMOTORIS ÆTATEM SUSPICIENDI,
PRO GRADU DOCTORATUS

Ad D. XXIII. Febr. MDCCIII. horis ante & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI,
publicæ disquisitioni submittetur,
NICOLAUS MARTINI, Riga-Livonus.

HALÆ,
Typis JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

De

PRUDENTIUM
RILUM MEDICA
MENTI EXPLORA
TIONE

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
BERNARDINO RAUICIA AC DOMINO

D. M. FRIEDRICH

WILHELMO

REGENT. BORUSS. ET RHEIN. GRATULUS
FRANDB. HELD. & C.

D. FRIEDRICH HORNHANNI

MDCCCXXXIII

PROMOTO ET

PRO GRADU DOCTORIS

IN MEDICINA

NICOLAE MARINI

HALLE

Typ. Johannis Grosse, Am. 1. Post.

PATRIBUS
INCLYTÆ REIPUBLICÆ PATRIÆ RIGENSIS,
VIRIS
MAGNIFICIS, STRENUIS, NOBILISSIMIS, CONSUL-
TISSIMIS, AMPLISSIMIS, PRUDENTISSIMIS,
SPECTATISSIMIS,

DN. BURGGRAVIO REGIO,
DNN. CONSULIBUS,
DN. PRÆTORI,
DN. SYNDICO,
DNN. SENATORIBUS,
DNN. SECRETARIIS,

MECOENATIBUS atque PATRONIS omni
observantiæ cultu prosequendis,

Ut &

VENERANDO DILECTISSIMOQUE
PARENTI,

DN. DAVIDI MARTINI,
Phyfico Rigenfi,

Hanc Dissertationem Inauguralem

D. D. D.

AUTOR.

PATRIBUS

DEI PATRIBUS

V. I. R. S.

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

DEI PATRIBUS

PATRONI VENERANDI

ut &

PERDILECTE PARENS.

PRæsentis speciminis editionem meditantī nil aliud in mentem venire poterat, nec quid antiquius esse debebat, quam ut officiorum, qua vobis, Patroni Suspiciendi, ut Patriæ Patribus, quaque Tibi, Genitor dilectissime, debitorum pie memor, illud ipsum submitte & observanter utrique nomini consecrarem; Vestro quidem, quod ab Athenæo vestro, non secus ac flores a primo motore sole, primam fœcundationem studiorum meorum obtinuerim: Tuo vero, quod per omnem ætatem amoris tui rivulos ceu necessaria ad studium meum subsidia maris instar largiter emiseris. Quapropter facile mihi veniam ab utraque parte exorata spondeo, quod ut flores non alio modo se gratos erga phœbum exhibere possunt, ac si effluvia sua ad ipsum per aëra transmittant, eique easdem quas acceperant virtutes retribuunt, & mari emanans rivus non idem ipsi redditur, sed ex his quas alluit terris varias imbitas partes secum reducit, ego pariter quodammodo qualemcunque scientiarum virtutem sub vestri favoris & amoris incitamento collectam referre & refundere, eoque submissum & obsequiosum quo vobis tenear animum comprobare annitar. Accipite ergo studiorum meorum stamina, quæ paterna manus rigavit, vestri

vestri autem blandi favoris spes maturavit, illud observantia & obsequii pignus, sub vestro quod mihi promitto, patrocínio in sinu paterno exclusum; accipite, inquam proprium vestrum productum. Et quandoquidem solis virtus florum, quos de se spargunt, odorem & virtutem, maris amplitudo rivulorum angustos ductus immensum quantum excellit, non minus lubentissime profiteor ipsam illum vestrum Favorem & Amorem infinitis modis meam exsuperare tenuitatem. Hinc ut solarium sine solis radiis & clepsydra sine aquæ effluxu nil determinant, sed ad munia sua præstanda horum concursus de die in diem imo horas usque expectant, non nisi & ego Vestra benevolentia & amore continuo incitatus de patrocínii vestri splendore & paterni amoris effusione certa exhibebo indicia, quo felix rerum mearum in dulcissimæ patriæ usum veniat successus. Quam insignem licet immeritam gratiam demereri, & Vobis, Patroni venerandi, & tibi, Parens amande, perenne decus veramque felicitatem a Deo T. O. M. in reipubl. salutem ardentibus precibus exorare non desinam.

Amplissimarum Vestrarum Magnificentiarum, Spectatissimarum Vestrarum Nobilitatum,

Observantissimus Obsequiosissimusque
Cultor ac Filius

NICOLAUS MARTINI.

PRÆFAMEN.

Humanæ sapientiæ centrum in late patente utilissimarum scientiarum circulo constituendum in eo maxime terminari & figi constans Philosophorum effatum extitit, ut quis rerum omnium causas cognitâs habeat atq; perspectas. Quare nec minus indubium est optimum illum audire Philosophum medicum, qui rerum naturalium & quorumvis effectuum in naturæ gremio & corporis humani meditullio observandorum genuinas & authenticas excutere nôrit rationes. Ardua fateor & stupenda res est, phænomenorum physicorum assequi ductum huncque nosse delineare; quandoquidem scientia nostra, si rem solenter perpendimus, in exquirendis primitivis & originalibus causis, quæ principia tenent effectuum, nimis quantum insufficientis, manca ac sterilis est, cum tam angustis intellectus humanus contineatur terminis, ut a rerum principiis seu causis primis cognoscendis prorsus excludatur. Vanus itaque & supervacaneus omnino conatus, vana æque gloriatio eorum, qui rerum primordia

A

primas-

primasque causas in physicis & medicis mente sua attingere gestiunt. Ut enim quod res est, dicamus, quanta quanta nostra est scientia, tam *Φύσεως* in genere, quam mechanisimi humani in specie, considerationem concernens, in eo tantum vertitur, ut corporum, in se actiones & reactiones, seu quos unum in alterum inducit, effectus attente exploremus, hosq; non ex primis, ceu remotis, sed ex proximioribus, ut sensui obviis, principiis deducamus, demonstremus. Quapropter ille demum medicus recte suam locat operam, qui relictis metaphysicis causarum primarum speculationibus, eorum, quæ vitam & sanitatem obfirmant, non nisi nota & in sensus incurrentia rimatur, quibus veritates incognitas elicere & pandere valeat, & sic quidem Rationalis medici & practici tuebitur nomen. Quo absunt, qui missa omni ratiocinatione, quæ tamen ut in aliis disciplinis, ita & in medicina omnis acquirendæ notitiæ clavis ac anima est, nudæ tantum experientiæ mancipiorum instar inhærent, quo fit, ut in facienda medicina inque assignandis remediorum effectibus mirum & miserum in modum implicantur aliosque implicant perplexi. Ut enim Ratio ad evidentiam & veritatem rei nos unice deducit, ita sola experientia, hoc fulcro destituta, credulitatis & falsæ opinionis est feracissima, ipsosque medentes reddit incertos ac fallaces. Quod non clarius in ulla medicinæ parte, ac in remedia ad sanitatis negotium subministrante Therapevtica elucet, ubi ad indagandos effectus horumque perspicendas rationes animi solertia undiquaque præsens requiritur. In hac insigniter errant, in hac fallaciam causæ ut causæ haud infrequenter committunt, alienam nimirum, quid

quid quod contrariam & erroneam, remediis vendicando virtutem. Ingentem turpe dictu! negligentiam vel potius ignorantiam circa hoc argumenti genus extitisse, ingenue largimur. Quot quæso hæcenus non tribuimus vires ad superlativum gradum & divinas usque certis remediis, & simplicibus & compositis, tam chymicis quam Galenicis, ad certos domandos morbos constanter deprædicatis? Quantisne virtutibus splendent plantæ earumq; radices, folia, flores? Quantis encomiis splendent ex mineralium regno petita medicamina! Evolve scripta Chymica, Botanica, Pharmaceutiva, ne Practicis exentis, & ubivis pollicitis speque ditissima, at quod praxin dein suscepturos præter omnem expectationem frustratur, re accuratius trutinata solidoque ratiocinio & circumspecta observatione ad decantatos effectus inquirendos adhibita, energia egentissima non sine tædio conquires remedia. Nihil sane majoribus premitur difficultatibus, at nihil quoque majori gaudet usu, quam scrutinium remediorum, quibus emineant virtutibus, verisne an falsis, quas prudens probe distinxerit Practicus. Cujus rei neglectus sola ac unica causa & occasio fuit tantæ prohdolor! empiricæ luis & miserix, & crassæ in medendo ignorantix, nullo fere consilio, si non auxilio, corrigendæ. Quivis enim se fingit medicum, vel medicamentum probatum adversus certum morbum jactitat, modo semel vel bis ab eo propinato conspiciat agrum convalescentem, cum tamen ad ipsam sanationem re ipsa nihil contribuerit. Hinc quoque ista calamitas, cur tantam farraginem & numerosissimam remediorum sylvam in libris inque officinis possideamus, & tamen præ nimia copia,

ut Tantalus in aqua, selectorum penuria laboremus. Quod vitium cum jam panicum sit, non potest non in sanitatis & salutis humanæ cedere detrimentum. Hoc cum merito cordi habeamus, dictis rationibus jam permoti, non inutilem laborem judicavimus, si veram methodum ac viam monstraremus, qua genuinæ suæque vires & vera efficacia in medendi methodo consent medicamentis, unaque fallaciæ, quæ in allegandis effectibus fieri solent, deregantur, virtutesque remediorum ab operatione naturæ, quæ plerumque sola optima morborum existit medicatrix, distinguantur, & hac ratione evitetur, ne vehementiam ac vim morbi habeamus pro effectu remediorum. Ita certissimam concepimus spem, fore, ut omnis empiriæ fons dispalescat & verum fundamentum Therapevtices, in quo consistat, substituatur atque corroboretur. Cui nostro instituto Deus T. O. M. ex alto gratia sua velificetur quam benigne!

§. I.

VT autem paulo pressius & apertius instituti nostri mentem declaremus, sententia nostra hæc est, perpaucas adhuc cognitæ esse vires remediorum, quibus firmiter inniti & fidere possit praxin exercens, sed plerasque esse fictas, falsas, imo adhuc dum in Democriti latitare puteo. Quod quidem assertum primo intuitu paradoxon & a ratione alienum esse haberi posset, cum tanta copia numerosque vix determinandus suppetat remediorum. Quod ramen ipsam mirationem injicit, quod pauca eaque vera adversus morbum cognoscamus præsidia horum-

horumque vires teneamus, alias certe nullam videmus necessitatem tantum numerum tantamque syllogen-
struendi remediorum. Verissima enim hæc & unica causa est tam amplissimæ farraginis formularum & medicamentorum, quæ passim describuntur, citantur, & miris laudibus extolluntur, quod nemo recte attenderit vel intellexerit remediorum efficaciam, in quo proprie sit constituta, & quod reapse paucorum veras virtutes habeamus perspicias. Unde cum Practici hinc magnæ famæ remediis adversus morbos utebantur, is vero, quem anxie expectabant, effectus non sequebatur, mox ad alia delapsi, nova condere vel ab aliis condita & commendata in usum vocare sunt annisi, quæ cum & ipsa ipsorum voto non responderent, sed ubique inopiam & defectum deprehenderent, ad alia rursus animus conversus est, etiam ad ipsa exotica, quorum modo fama perveniebat ad aures, & hinc scaturiebat fons perversæ istius medendi methodi. Et sane nihil pestilentius ad distinendam ægrotantium incolumitatem excogitari, nihilque perniciosius ad praxis rationalis incrementa impedienda inveniri poterit, quam tanta varietas, tanta copia & numerus, quod non potest non incertum, hæsitantem & dubium reddere Practicantem remediorum. Ut itaque jam ex isto errorum labyrintho emergamus, & fundamentum hoc omnium empiricæ, irrationalis praxeos destruamus, opus maxime omnium est, ut clarissime demonstremus, nullum effectum formalem aut virtutem quandam inhære remediis, sed omnem, quam exerunt in corpore humano, obtinere demum ab ipso. Hoc si argumentis comprobaverimus, unico quasi ictu cadit & diruitur.

omnis laus remediorum in certis morbis ad certos fines commendatorum.

§. II.

Nulla unquam sententia in propaganda re physica & medica majorem sterilitatem & noxam attulit, quam hæc ipsa, quod veteres existimarent, vires, qualitates & effectus rebus inesse corporeis, dum non modo certis mixtis assignabant calidum quoddam, frigidum, humidum vel siccum temperamentum, sed & ulterius progressi, virtutem aperitivam, incisivam, venenatam, alexipharmacam, huic vel illi parti amicam, inimicam, stomachicam, pectoralem, hepaticam, &c. quasi nempe ipsis rebus talis indita esset virtus & qualitas. Ex quo falso fundamento innumeri isti errores in praxin irreperunt, quos dextre & solide primus omnium perspexit & detexit Cartesius, demonstrans, has qualitates & facultates omnes non esse quidditativas, absolutas rerum entitates, sed relativas & sub relatione ad alia. Unde non sine ratione hæc sensu minus philosophico sumi ipsi videbatur, quod e. g. sacharum sit dulce, arsenicum venenum, camphora quod sit calida. Non equidem negari potest, hos effectus rerum, qui sunt naturales, suis testari de causis, interim tamen illi non confundendi sunt cum ipsis causis, neque putandum, quoddam corpus per se aptum esse ullum formalem effectum producendi. In physicis enim res ita comparata est, ut actiones & effectus corporis omnes quicumque fuerint, in alio producantur, respectu cujus sequuntur effectus. Ita v. g. nullus motus potest confici ab uno corpore in se considerato, sed necesse est, ut si motus fieri debeat, semper præsto sint
duo

duo, unum agens, alterum patiens, & dum unum in alterum agit, & hoc illius actionem recipit, tum demum resultat inde motus, qui effectus est duorum corporum, unius agentis, alterius recipientis actionem vicem sustinentis. Quapropter sapienter dictum fuit a veteribus, nullum corpus per se moveri, sed omnem motum proficisci ab alio. Paucis ut conficiamus, ad motum requiritur movens & mobile. Male itaque dicitur motus inhærere uni corpori, qui potius effectus est duorum.

§. III.

Cum autem omnes effectus, virtutes ac vires, quæ in rota rerum visuntur & speciatim in corpore vivo, animato producuntur, non nisi motus sint species, nec sine motu unquam concipi aut percipi queant, hinc facile jam apparet, istos effectus, qui remediis vendicantur & in certa motionis specie consistunt, non posse uni adscribi corpori, sed duo minimum exposci. Ita v.g. calor, qui sensationis species est & in corpore animato efficitur, formaliter non potest tribui ipsi igni, bene autem hoc dici potest, quod celerrime moventis naturam habeat. Idem hoc applicari potest ad ipsa remedia vel etiam venena. Illud enim audit remedium, quod certum effectum exerit in corpore humano sive purgantem, sive anodynum sive vires restau- rantem. Venenum quoque dicitur id, quod subito destruit & subvertit motus vitales. Jam facile concipi potest, quod isti effectus, cum in alio corpore debeant fieri, non ipsi inhæreant remedio vel veneno, utpotè quæ agentis tantum munus obeunt, sed tum demum eos subsequi, quando hoc agens alio corpori rite
invo-

involvitur. Veteres philosophi rem accurate defini-
 verunt hoc axioma, corpora non agere secundum
 sphaeram activitatis, sed receptivitatis, & ad edendum
 effectum non sufficere tantum causam, sed etiam ipsius
 subjecti dispositionem legitimam requiri. Hæc si no-
 biscum considerato animo pervolvamus, ultro sequi-
 tur, nos in falsa esse opinione, qua singularem virtu-
 tem sine debita consideratione subjecti adversus hunc
 vel illum morbum edomandum ipsis assignamus re-
 mediis. Duo sunt probe advertenda, ut salutaris vel
 noxius ex remediis sic dictis in corpus invehatur effe-
 ctus, ipsum nempe corpus, quod pharmaci loco pro-
 pinatur, & ipsum quoque corpus humanum. Hæc ergo
 invicem erunt conferenda, hic proportio quæren-
 da & indaganda, ut certus, quem medicus intendit, se-
 quatur effectus. Nihil adeo certi quoad virtutes &
 effectus decernere & definire possum, nisi semper facta
 relatione ad corpus humanum, quod cum varium sit, va-
 ria pariter ab uno remedio visitur efficacia & operatio.
 Ita vomitorium ex Regulo antimonij eductum, quale
 Munckii est, diversis admodum operationibus conspi-
 cum est, dum nonnunquam iners plane atque in-
 efficax deprehenditur, ne quidem ad nauseam ventri-
 culum disponens, in aliis autem, utut eadem fuerit do-
 sifos mensura, enormissimas ab ejus usu vomitiones ad
 lipothymiam usque excitatas vidimus. Hydropici rari-
 us moventur a vomitoriis, quod ipsis cum quartana-
 riis commune est. Æstate insuper expeditior per su-
 periora fit egestio, quæ hyeme coactor.

§. IV.

Non minus quoque sudorifera præf. fortiora &
 cali-

calidiora non unam ratione subje&ti in operando in-
eunt viam, sed plane quandoque aliam, imo alienam.
Cujus rei sufficiens dabunt argumentum plethorici &
cacochymici, quos a spiritu cornu cervi & tinctura be-
zoardica volatili affectus soporosos, guttam serenā, imo
paralyses incurrisse tristis loquitur experientia. Ejus-
dem census fortiora diaphoretica sub initium variola-
rum & morbillorum usurpata febrī calcar addunt, deli-
rium & epilepticos motus suscitant, & non raro ægro-
tos mortali vinculo exsolvunt. Idem fere efficiunt
salia volatilia, præsertim oleosa, quæ in febrīum inter-
mittentium curatione sinistrae adhibita has ipsas tertia-
nas vel si tertianæ fuerint simplices, duplices vel con-
tinuas reddunt, quod etiam valet de sudoriferis, acri-
bus, calidis: in plethoricis quoque largius sumpta capi-
tis dolores ut & hæmorrhagias post se trahunt; vidi-
mus tamen ipsa hæc salia aromatica inter cibos pauca
dosi exhibita hæmoptysi, imo hæmorrhoidali fluxu ni-
mium exhaustis egregium attulisse solatium.

§. V.

Quod si pedem promoveamus & ad purgantia
accedamus, eadem horum circa effectus suos erit
conditio. Ita v. g. notum est, purgans gialapium
diversissimos edere effectus, prout inter se differunt
subjecta, adeo ut unus certus, necessarius & perpetuus
ipsi nunquam queat adjudicari. Quod si enim illius
optimi & resinosi tantillū sumam, hoc juveni seroso da-
tum eum fortiter purgabit, quod tantum abest ut in-
affectu hypochondriaco & in febre quartana præster,
ut potius non modo destitatur successu, sed & tormi-
na excitare aptum sit. Eadem porro dosis in bilioso
sub-

B

sub-

subjecto & tempore autumnali metu præsentis hyper-
 catharæos non vacabit, quæ in plethorico & obeso præ-
 ter tormina & paralyfin ipsam accersere valebit, imo
 infanti data si non necem ipsam conciliabit, plane ta-
 men stomachi tonum dejiciet viresque prosterne-
 rit, prout alias in his, qui debilioris sunt stomachi, emetica
 insignitur virtute, quid quod sæpius advertere licet u-
 num idemque purgans in uno subjecto, diversis tem-
 poribus oblatum, differentes a se invicem sistere effe-
 ctus. Ita in genere notamus catharticum tempore,
 æstivo vel verno exhibitum majori eminere virtute,
 quam hyemali, minori adhuc, quando die prægresso a-
 cidi cibi fuerint assumti, quæ contra intenditur falsis,
 acribus eduliis prius ingestis. Ad hæc diversa regio-
 num indoles ut varie homines temperat, ita varie sigil-
 labit virtutem medicamentosam, dum, ut purgantium
 exemplis id explanare pergamus, hoc quod in certa dosi
 sumtum Westphalum rusticum non nisi debite ad purga-
 tionem invirabit, natione Gallum vel Aulicum delica-
 tioris vitæ, tenerioris pariter constitutionis, ut Misni-
 cum, propemodum dabit eadem dosi internecioni.
 Denique in affectibus, ubi horrendis spasms & anxiis
 contractionibus intestinorum membranæ exagitantur
 & convelluntur contumaxque alvi præsto est adstri-
 ctio, ibi sane nunquam expedient alvum, sed adaucta
 symptomatum sævitia magis constipabunt, quali in ca-
 su clyster oleosus vel jusculum oleosum cum manna,
 conditum optatissimum producet effectum. Illud au-
 tem maxime tenendum est circa aloëticorum usum,
 quæ largiori dosi concessa in ficcis alvum procurabunt
 occlusam, minore autem & refracta lubricam & emol-
 litam.

litam. Quis ergo non perspicit ab uno simplici diversissimos induci effectus; quis autem sibi poterit imaginari, omnes hos effectus formaliter jamdum latitare in purgante, quod potius ad diverse agendum eadem sese semper habet ratione, adeoque diversitas causæ non in hoc, sed in subjecto individuali, quod actionem recipit & reciproca agendi facultate instructum est, plenarie quærenda erit ac determinanda. Quæ subjecti ratio cum diversimode se habeat, in aprico est, diversam, imo sæpe contrariam unius purgantis evenire operationem.

§. VI.

Tanti profecto refert pharmacum cum prudentia ex justis rationibus illius usum colligente adhibuisse, quod & de simplici illo nitro, omnino erit tenendum. Insignis equidem ejus efficacia est in cholericis, & ubi humorum maximus est orgasmus, dum calorem febrilem & præternaturalem egregie deprimit, sudorem promovet; at vero in febribus malignis, ubi pulsus fatiscit viresque deficiunt, eadem mole porrectum, excretionem ad peripheriam corporis & exanthematum eruptionem magno cum periculo retardat. Est quoque porro noratu digna observatio illa practica, nitrum in nonnullis subjectis laxare alvum, in aliis autem, ubi nimia bilis acredo & ardens in intestinis inflammatio abscondita est, idem remedium magno polere usu & fluxum talem nimium cum successu cohibere. Opiata, ut ulterius progrediamur, nimias sanguinis excretiones compescere sat abunde constat; sunt tamen quamplurima exempla, ubi hæc in usum, vocata non modo sanguinis per uterum effusiones, sed

& per venas hæmorrhoidales effecerant atrociores. Præterea opium omniaque anodyna in quibusdam placidum procurant somnum & inordinatum spirituum, motum deliriumque sedant & componunt; in aliis autem plane contrarios causantur effectus, ut vigilias perpetuas & delirium, si non adsit, introducant, vel si qua præsens, gravius reddant. Eadem opiata conveniente dosi subministrata largum sudoris profluvium certis in subjectis certisque in morbis efficere res nota ac vulgata in foro medico est, quæ tamen ipsa in cachecticis & frigidis morbis non modo sudorem, sed & transpirationem sic dictam insensibilem penitus sistunt, ut inde in hecticorum colliquativis sudoribus magno cum fructu adhibeantur.

§. VII.

Videamus jam & consulamus experientiam ratione suffultam, num alia medicamenta unum operandi modum unumque sic effectum inferant. Inter hæc non infimum locum obtinent martialia & vitriolacea, quæ vi sua adstrictiva agere videntur ideoque alvum, in quibusdam plane constriungunt; hæc ipsa tamen sæpissime alvum laxam reddunt & instar purgantis irritant. Ita porro in nonnullis appetitum erigunt, quem in aliis destruunt, item spasmodica pathemata in quibusdam subtrahere solent, quæ in aliis ab iisdem fiunt diriora. Quid notius est, quam quod amara & balsamica hypochondriacos egregie solentur; interim sæpe accidit, ea ipsa ardores internos, phlogoses & anxietates in iisdem augere. Salia media, duplicata, ut sunt nitrum vitriolaceum, sal digestivum Sylvii &c. hypochondriacis & quorum prima regio scatet magna humorum

morum colluvie, apprime utilia sæpius deprehenduntur, nihilominus nec desunt exempla, ubi dicta salia intensissimas cardialgias excitarunt. Acida volatilia & fixiora etiam in ardentibus, biliosis febribus, in malignis quoque sævientibus usum habent revera non contemnendum; melancholicis autem & hypochondriacis ferme omnibus mirum quantum nocent. Ea, quæ subtili & balsamico eminent oleo, ut sunt terebinthinacea, juniperina, urinæ fluxum movent & calculo resistunt; haud desunt tamen exempla, ubi memorata dispositionem calculosam, in quibus antea non fuerat, unice introduxerunt. Quam diversus remediorum mercurialium soleat esse effectus, attentis Practicis non potest esse ignotum; quædam enim subjecta ea optime ferunt, alia alvi irritationem persentiscunt, alia glandularum salivalium stimulationem, alia gingivarum putredinem inde concipiunt. Huc quoque referri possunt ex mineralibus sulphura varii generis, solutiones metallorum mitigata, solutio auri, veneris &c. quæ pro diversitate subjectorum, vel vomitus, vel alvum, vel sudorem movent, quinimo in aliis plane nihil operantur, ubi contra in aliis effectus sequebatur exoptatus. Plura si non innumera possemus recensere & in medium proferre exempla & observationes, quibus fufius dispalesceret, quam diversum, imo alienissimum & contrarium unum remedium sæpius in eodem subjecto, diverso tempore vel alia dosi exhibitum, tanto magis autem in illis individuis, quoad sexum, ætatem, temperamentum, clima admodum distinctis, eodem tamen morbo decumbentibus, excitet effectum. Sed nobis prolixioribus esse haud æque licuerit, cum ex iis, quæ huc

usque ex attenta praxi deduximus & tetigimus, sufficienter elucefeat, efficaciam illam, quam remedia producere dicuntur, minime ipsis inhaerere medicamentis, sed eam demum resultare ex actione remedii & reactione, quæ in varia temperie, mixtione varioque partium fluidarum in corpore motu consistit, in corpore nostro exantlata,

§. VIII.

Ex allatis itaque conficitur, stolidam & perversissimam esse viam ac methodum, qua nonnulli medicorum incedentes remedio huic vel illi certam & infallibilem contra hunc vel illum morbum decernunt efficaciam, illudque jam plenis buccis commendant, eblaterant, & ad cælum usque extollunt, nullo habito respectu individuorum, nulla habita ratione circumstantiarum, & ut canis e Nilo generalena medicinæ superficiem generalibus theorematibus limitatam lambentes, omnem medicinæ practicæ molem exhaustisse sibi imaginantur. Certe, si rem uti est, detegere velimus, nil nisi ignorantiam suam aperte profitentur, vel contra conscientiam agentes homines decipiunt & pecuniam fraudulenter emungunt. Minime nobis animus est damnare in totum omnem usum omnesque vires remedium, neque etiam censemus, non dari talia remedia, quæ in pluribus affectibus magnum & copiosum habeant usum ac fructum, sed hoc saltim improbamus & monemus, quod in genere non possint certæ vires remedijs adscribi, sed semper proportio ineunda sit cum individuis, hæcque una consideranda & referenda veniant, unde omnes sic generaliter assignatas panegyres floccipendimus, detestamur & ex medicina
ratio-

rationali exesse desideramus. In eo profecto cardo totius empiriæ vertitur, ut commendare & venditare velimus certa adversus morbum in quovis subjecto remedia, & nisi hac in parte hos errores eorumque latifundium inquirendo evertamus & pessimæ huic consuetudini audacter obviam eamus, non aliam quoque praxin quam mere empiricam exercemus ac profite-mur. Sed proh dolor! quanta empiria, quam perversa medendi ratio abunde & undiquaque conspicitur in tot libris & scriptis eorum, qui docti & rationales nominari gestiunt, quanta formularum, quasi vero normalium, copia, quanta jactantia virium spargitur & disseminatur, quibus sane omnibus veræ & solidæ medicinæ majus decrementum quam ullum incrementum portendere & spondere possumus. Haud quamquam enim generosa remedia deficiunt, neque unquam arcana amplius tam anxie quærenda vel indaganda sunt, unicum saltem arcanum est, & quod revera arcanum est, Empiricis summe necessarium, prudens applicandi ratio, qua suus quisque remediis constat & in ægrotis succedit optatus & desideratus effectus. Qui enim illam novit, is determinare nôrit vires, qui ea non instructus est, in vanum jactat remedium & potius obest quam prodest remedio. Ad prudentem autem applicationem non sufficit superficialiter & ex cortice quasi nosse medicinam, sed ex physicis, anatomicis, mechanicis & chymicis principiis elementari agendique modum ducere ac derivare debet, nec non ipsius subjecti naturam, corporis specialissimum mechanismum, motuum morbosorum morem ac conditionem & causarum, quæ eos excludunt, indolem nosse ac demonstrare

strare debet, quando, ut Galeni verbis utar l. 3. meth. c. 7. in initio reperiundis, *remediorum inveniendorum initium ex morbi natura desumendum est, cum absurdum sit aliud esse quod curatur, & aliud quod curationem prescribit*, & sic demum recte judicare noverit, quo remedio, quo tempore & qua dosi utendum & quamdiu cum eo sit continuandum. Hic est finis & verus terminus, quo genuinus medicus disjungitur ab Empirico vulgari.

§. IX.

Jam vero satis superque apparet, medicum, si naturæ ductum in medendo probe assequi & scire velit, quænam remedia in hoc vel illo casu utilia vel noxia sint futura, non acquiescere debere in generali illa & trita virium in remediis reperiendarum assignatione, cum illa ipsa, ut evictum dedimus, quam multis involuta sit fallaciis, sed ad alia longe graviora ipsi descendendum esse, quæ se in assignandis remediorum virtutibus circumspicte adhibendorum reddant confirmatum, quod erit argumentum hujus nostræ Dissertationis. Antequam autem ad hoc negotium pertractandum nos specialius accingamus, e re fore judicavimus percurrere quædam polychresta, generosa, authentica & hisce temporibus valde celebrata remedia, ad ostendendum, quam infirmo subinde stent talo, quamque fallaces & ancipites sint eæ vires ipsis vulgo adjudicatæ.

§. X.

Decantata itaque exposituri, haud ignoramus, quanti ab omnibus ferme æstimeretur & unanimiter asseratur & transcribatur cinnabarin nativam vel antimonii esse verum antidotum & specificum contra epilepsiam,

lepsiā, hac inductis opinione, quod ob sulphur anti-
 monii virtus ipsi indita sit anodyna spiritusque coër-
 cens. Verum enim vero, si experimenta solerter &
 attentè instituamus, hæc nos docebunt, quod sola cin-
 nabaris nil prope effatu dignum exhibeat in epilepsia
 infantibus solenni, æque parum in ea, quæ variolis &
 dentium dolore inducta fuit, uti nec in idiopathica con-
 firmata, quibus in affectibus quantumvis maxima dosi
 concessa nunquam probavit quendam effectum, sed
 potius gravando ventriculum, anxietatibus causam
 præbet. Neque specificum sic dictum Michaëlis ce-
 phalicum ob cinnabarin suam possidet virtutem, sed
 potius ex aliis ingredientibus, anodynis, antispasmodi-
 cis & acidum infringentibus illa deducenda venit; quod
 pariter sentimus de Panacæa Anwaldina, quæ in affe-
 ctibus spasmodicis, epilepticis non rejicienda est, inte-
 rim tamen illius vires non a cinnabari, sed a radice pœ-
 onix proveniunt. Deinde vero cinnabaris minime,
 agit ob sulphur, sed hoc arctis tenetur compedibus, ut
 ægerrime etiam fortissimis lixiviiis ab ejus vinculis
 possit separari. Quod vel ipse arguit odor, quo nulla
 de se cinnabaris effluvia spargit, cum tamen anodyna
 virtus ex volatilitate & *dradupudori* sulphuris debeat
 accersî. Est nihilominus utique cinnabari tuus usus
 atque effectus, quæ epilepsix convenit at non omni,
 tantummodo illi, quæ v. gr. a contusione externa ca-
 pitis vel à fulcitata stasi feri vel coagulatione san-
 guinis in vasis proficiscitur. Cinnabarina enim non
 minima sed plena dosi exhibita eaque iterata salivati-
 ones exprimunt, sanguinis ac lymphæ motum pervasa
 accelerando, citra tamen exquisitum calorem aut tu-
 C
 multum,

multum, unde demum evenit coagulum feri dissolvi & sic desideratum effectum subsequi, quod tamen in epilepsia ab alia causa suborta non valet. Plura, quibus de hoc cinnabaris in affectibus spasmodicis effectum hic referendis superfedemus, vide sis in *Animadversionibus* Dn. Præsidis, *Præceptoris atque Promotoris mei omni honoris & observantia. cultu nunquam satis deprecandis, ad Poterium.*

§. XI.

Inter ea, quæ alexipharmacorum titulo designantur, a longo jam tempore pro penetranti alexipharmaco habiti sunt spiritus & sal volatilis cornu cervi, eboris & spiritus cornu cervi succinatus, ut quorum virtus in peste, febribus petechialibus & malignis a Practicis magni censetur. Sed si rem accuratius trutinamus & solidam experientiam consulimus, deprehendimus assertum illud multis laborare præjudiciis & exiguum vel plane nullum dictis in affectibus habere usum, quod in nupera, ante aliquot annos grassante, peste satis edocti fuerunt, siquidem omnia illa, quæ sanguinem nimis impellunt ac commovent, in hujus generis morbis, funesto dramate haud vacant, ideoque cum illis caute est mercandum, & illo tantum in casu admittenda, ubi natura oneri impar, partes sui mixtum destruentes ad corporis habitum, amandare & exanthemata seu maculas formare non valet, vel quando talia recrementa priora vestigia relegunt; ibi sane observatum fuit, quod naturam nimis languidam ad excernendum heterogeneas partes quodammodo stimulent & animent; in reliquis vero vel plane nullum vel nonnisi sub debita circumspectione locum inveniunt. Secus vero res se habet cum illis præ-

præservandi gratia ab instante quodam miasmate contagioso, malignis & putridis morbis usurpatis, quo tempore eorum quendam usum esse non ibimus inficias, cum omnia ea, quæ circuitum sanguinis illibatam servant & transpirationem debito modo adjuvant, humores vitales a multis peregrinis impuritatibus & excrementis activis liberent, quæ si retinentur, circulo humorum existente languidiore, tum ad malignitatem & corruptionem subeundam proxima est via. Quandoque autem hæc corruptio profundius insinuata & immersa fuit succis corporis humani, tum cavendum potius ab iis est, quoniam motu suo intestino, intestinum putredinosum motum adaugent virusque propagant, ubi contra acida, terrea, quæ his contrariam exerunt operationem, curandis dictis morbis egregie subveniunt.

§. XII.

Universale magis alexipharmacum venenorumque antidotum creditur Theriaca tam vulgaris quam cœlestis, quæ nonnisi ad certam eorum speciem restringitur & reducitur. Quod autem ad omnium venenorum classem utriusque virtus extendenda non fit, obstat, quod in iis, quæ humorum & spirituum motum sufflaminant & narcosi agunt, ut & in fermentativo & putredinoso motu a venenis sanguini illato, qualis in morbis malignis, peste, ictibus animalium visitur, enervandis locum suum haud tueantur, sed saltim, ubi acrimonia volatilis, penetrans, caustica irritando & vellicando fibras nerveas exercet & spasmos gignit, sicuti accidit in mineralibus, arsenicalibus & hujus census aliis, quamvis tamen & ibi non omne punctum absol-

vant, sed oleosa & pinguia theriacalibus longe sint præferenda.

§. XIII.

Ut omnibus morbis propria medici quæſiverunt præſidia, ita & febribus propellendis ſic dicta febrifuga a Recentioribus maxime deſtinantur, quorum primicias quaſi ducit China china ceu probatiſſimum & infallibile adverſus omnis generis febres remedium ſpecificum, quod dum firmiter ſibi perſaſerunt, ſit ut plures, ſtatim ac quempiam febrī decumbere audiunt, mox illotis quod ajunt manibus omni inſuper habito reſpectu cauſarum & circumſtantiarum ad ipſam ceu ſacram anchoram confugiunt & ſola hac febres ad Indos uſque agere moliantur, ſed magno ſæpius cum ægrotantium vitæ diſcrimine. Largimur utique, cortici huic egregiam ineſſe vim motus febriles inhibendi, & ſalia bilis acria figendi præſ. in tertianis & bilioſis febribus, at niſi prudenter & cum ratione, ſed promiſcua ipſum offerimus, certe majus damnum quam commodum juſte exſpectandum habemus, quod recidivæ peiores, febres lentæ, viſcerum contumaces oppilationes & tumores ceu feriales nuncii abunde teſtantur. Eſt ipſi ſuus uſus, quando non alia ratione quam vi ſua adſtrictiva tonum excretoriorum vaſculorum & fibrarum muſculoſarum dejectum excitat & reſtaurat, unde, cum humores expediōrem circulum recuperant, & per evacuatoria inutiles ac ſuperflui humores educuntur, feliciffime ſic & perfecte curatur febris. At vero cum notum ſit, adſtringentia non ſemper effectum aperitivum poſt ſe relinquere, h. e. circulum ſanguinis & humorum adagere & excretionis negotium ſartum tectum.

rectumque servare, sed per sæpe motus retardare & refrænare, tantoque magis, si humores tenaces, viscosi & ad motum inepti sunt, si præterea spasmodica quædam fibrarum contractio adest & medicamentum magna mole exhibere necessarium videtur, cuius in promptu erit colligere, quod tum graviores metuendi veniant morbi, & id plerumque accidit in febribus quartanis autumnalibus & aliis intermittibus refractariis, personis melancholicæ temperiei maxime molestis, imprimis autem sub februm initia, ubi motu suppresso humores incrassantur & obstructions obfirmantur. Non contemnendum autem spondent effectum in tertianis continuis exquisitis intermittibus in personis sensibilioris texturæ & bile affluentibus ætatis tempore subortis, si jam per aliquod tempus æstus febris defuerit, sic enim excretiones hinc inde egregie sollicitant & solidam curationem reddunt, quale quid etiam in minori dosi & longe tutius præstant tincturæ martiales, uti est illa Zwölferi, & essentia amara cum liquore martiali maritata, quibus sæpenumero olim tutissime intermittentium pertinaciam subegit *Laudatus D. Preses*, cuius hac de re conferri possunt *Animadversiones in Poter.*

§. XIV.

Præter superius memorata antepileptica non minus deprædicant ex Animalis R. desumpta, & ex his præcipue pulverem lumbricorum terrestrium & fere omnes animalium partes exsiccatas, ignis violentiam, non expertas, quorsum etiam spectant unguæ, dentes & cornua animalium, quæ singula insistentibus insultibus epilepticis peculiarem & mirabilem vim possidere dicuntur.

cuntur; sed minime hæc est univertalis & a vero longe absunt, qui in epilepsia a quacunq; causa orta eundem sibi effectum promittunt. Nunquam enim tali in casu, ubi causa materialis præsens est, v. g. si sanguis extra vasa in cerebro obhæreat, si primæ viæ saburra, acidorum corrodentium humorum infarctæ sint, si virulenta, acris quædam materia nervos in morbis pungat ac vellicet, operæ pretium faciunt, sed potius tum, quando ex causa quasi immateriali, animi affectu, terrore &c. ortum fuerit malum inque simplici proclivitate ad talem motum ratio epilepsiæ consistit omnisque materialis causa morbum fovens sublata fuit, reveratim prudenter data faciunt quandoque, ut malum illud, quod per plures annos tragœdiam hanc luserat, nunquam recrudescat.

§. XV.

Antidysentericum præsentissimum hodiernis temporibus creditur esse Hipecacuanhæ, Peruvix nativæ plantæ radix, pluribus id ex Gallia attestantibus, qui magnum ex ejus usu lucrum captarunt. Notum est hanc radicem etiam in aliis corporibus, si largiori dosi offertur, nauseam & vomitionem creare sale aculeato tenui, quo pollet. Ita Hermannus in febrium intermittentium curatione ipsam præscripsit in infuso cum vino. Ea propter non omni tempore, non in omnibus subjectis, non sub quavis causa quadrat in dysenteria, sed potius noxam perperam adhibita radix infert. Nos censemus, dysenterix causam esse bilem, viscidiosam quidem & tenacius adhærentem, at salibus & spiculis acerrimis & causticis refertam, quæ infensissima irritatione mucum intestinorum omnem abradit, inflam-

flammationem & spasmos suscitatur. Hanc igitur si statim in principio ex superioribus eliminamus, uti vomitum in diarrhæis & dysenteriis, conducere ex *aphor. 15. Sect. 6.* Hippocr. patet, in quo non tantum vomitum sponte supervenientem, sed & arte suscitatum comprehendit Guil. Piso non sine causa statuit, fit, ut prima quasi in herba jugulemus hunc affectum vel mitiorem reddamus. Quod si vero jam adsint inflammationes periculosæ, intestinorum exulcerationes, quis sibi persuadere poterit, tum temporis hanc radicem collaturam esse insignem emolumentum, ac sub initia morbi, ut ut præcesserint jam dum sanguinolentæ excretiones. Qua tamen ipsa carere possumus, ubi alia supererunt, quæ idem & majori quidem cum securitate exequentur, antimonialia volo fixiora rite parata emetica virtute dotata, quibus solis quondam per Dei gratiam medelam *Excell. Dn. Præses* attulit non minus præsentaneam quam securam.

§. XVI.

Radix Nisi, quæ carissimo emitur pretio & ex remotissimis oris ad nos affertur, habere putatur præsentissimam virtutem non modo analepticam, sed & alexipharmacam, qua non detur in rerum natura excellentius simplex; sed vana est res omnis. Longè præferimus aromatum, cinnamomi, caryophyllorum, & cardamomi virtutes, & in alexipharmacoscopo ipsam etiam radicibus vincetoxici, angelicæ, imperatoriæ &c. postponimus. Gaudet equidem sale quodam tenui sulphureo acri, quo spiritus exsuscitat, morus languidos erigit, sed quod singulare quippiam præ aliis possideat, id quemvis attentata praxis docebit, qua *Excell. Dn. Præses* exper-

expertus est, quod radicis illius infusio cum aqua calida facta, quam loco Théé assumendam svaserat, in defectu virium non magnum dederit solamen.

§. XVII.

Castoreum ceu specificum antihystericum a multis retro seculis constantissime habitum fuit, quasi in momento motus uterinos componat. At vero si tanta vis huic remedio insita esset, cur quæso tam pertinax & chronicus hic est affectus, graviter per plures annos ægras fœmellas torquens. Non dubitandum est ipsum vaporositate & delinitione sua sulphurea spasmos sopire & dolores sic subtrahere, quod tamen ad breve temporis spatium perdurat: nequaquam enim causam, quæ nervis altius impacta est, maxime omnium autem in hypochondriis radicatam sustollit, ut longe alia hinc opus sit procedendi via, si omnem huic rebeli malo subnascendo præscindere velimus occasionem.

§. XVIII.

Fabam S. Ignatii hoc etiam tempore a plurimis medicorum ceu antepilepticum & antifebrile celebrari quis ignorat. At vero ex relatione peritorum virorum, qui hac ipsa adversus memoratos morbos usi fuerunt, scribimus, non leves ex ejus usu anxietates præcordiorum & angustias ventrisque tormina fuisse subsecuta, & licet quandoque his superatis febrilis insultus, imo epilepticus, fuerit remotus, quod tamen non semper contingit, insignem tamen remansisse virium imbecillitatem. Quare in ea sumus opinione, hanc fabam naturæ nostræ maxime esse inimicam & lenem, recondere virulentiam. Cujus rei simile argumentum præbent venena mitiora vel in minori dosi oblata, qua-

qualia sunt mercurialia & arsenicalia, magnes quoque arsenicalis, quæ febriles, imo convulsivas commotiones quandoque compeſcunt, non alia de cauſa, quam quod truculentos ſpasmus & irritationes aliis in regionibus corporis noſtri efficiant, unde accidit, naturam quaſi ibi occupatam priſtinos motus non amplius inſtituere in ſolitis partibus, ſed derivari ſpiritus & motus morboſos ad partes a veneno tactas, & hac ratione quandoque habitu ſuo excidere, ut in integrum deleatur, paroxyſmus, quod ipſum tamen rarioribus & dubii eventus, ut periculo plenis, phænomenis accenſendum eſt, nec niſi in ſolo p. n. inordinato motu immaterialis & formalis rationem habente ſuccedit, quod ſi ſecus, & materialis pernicioſa cauſa anomalos motus inferens præſto fuerit, ut juſta indicatione, ita rationali deſtituitur expectatione.

§. XIX.

Inter ſpecifica remedia hætenus deprædicata haud exigua certis in locis fama claruit liquor quidam acidus, ut variolarum antidotum certiffimum, adeo ut eo devenerint, non poſſe varioloſum amplius mori, cui tanto theſauro, uti vulgo fit, inhiantes, quiſque veram ejus editionem captabant, in quo cum ſæpius fruſtrentur, habuit & illud ſuum fatum, ut ejus præparationes valde differant, & multi cum pharmacopœi tum medici in Haſſia habeant compositionem eamque pro genuina commendent. Ut ut ſe habeat, omnes in eo conveniunt, quot hætenus videre contigit, quod ex acido minerali ſint conflata. Nolumus autem huic remedio omnem gloriam adimere, ſed potius ſuum ipſi uſum vendicamus, in eo tamen discrepantes, quod pro

D

in

infallibili medicamento venditari nequeat, quasi nullus ex variolis, hoc adhibito, mortem obeat, cum multa exempla in epidemicis variolis ante aliquot annos hic locorum grassantibus in contrarium viderimus. Inconfesso est apud omnes peritos, in variolis peccare, sal quoddam tenue volatile causticum vesicatorium, quod in cantharidibus, purgantibus & emeticis cuiusvis innotescit; porro juvenes maxime & sanguineos, si variolis corripiantur, intensissimas incurrere sanguinis & spirituum commotiones, has vero ab acidis cohiberi certissima quoque res est. Nullum hinc est dubium, si in principio hæc adhibeantur, magnam præstare efficaciam, at vero quando malignitas fuerit complicata, i. e. sanguis & humores ad putredinem vergunt, vires labascunt, motus humorum imminuitur, imo tota M. S. peregrinis causticis salibus stipata est, ut vel in nimia copia erumpant, vel salia ista succo nutritio, qui deficit, obvolvi & emolliri nequeant, quod in cachecticis & melancholicis accidit, certe ipsum hoc remedium tunc non sufficiet salibus istis morbosus in humoribus jamdum oberrantibus invertendis.

§. XX.

Ut panacæarum seriem ulterioribus explicemus, nostra disquisitione haud indignæ sunt famigeratissima illæ pilulæ Wildegansi, quæ sub titulo panacææ solaris circumferuntur, cujuscunque generis morbis tam chronicis quam acutis expugnandis habitæ pares. Concinnantur hæc ex opio cum aloë auroque fulminante aliisque ingredientibus mixto, quibus narcotica opii virtus corrigatur & cicuretur, ut in securum transeant opiatum, quod motum ita temperat, ne omnes excretio-

cretiones penitus intercipientur, sed primæ viæ apertæ & transpiratio libera servetur, quæ vera earum operandi est ratio. At vero quam plures dantur morbi, in quibus quantitas humorum excedit, circulus immixtus est, stasis primas tenet, vasa turgida & inflata sunt, viscerum obstructiones adsunt, ubi nec hæc, nec alia sedativa locum habere possunt. Eadem nostra est sententia de pilulis Starckii sive Matthiæ Anglicis.

§. XXI.

Sulphura mineralium, præsertim antimonii, metallicis subtilioribus particulis nobilitata & omni venenoso, stimulante principio orbara, magnum in medendo spondent usum; pauca enim dosi excretiones ad peripheriam corporis promovent, & in dispositis alvum quoque expediunt, unde non inutiliter tam in acutis quam in chronicis morbis adhibentur, & inter tutæ diaphoretica reponuntur. At nec hæc omne punctum absolvunt, utpote plurimi morbi a plethora oriuntur, qui remedia diluentia, humectantia, viscidos humores incidentia requirunt, ubi motum exacerbare non modo supervacaneum, sed & absonum esset, unde prudentiam in applicando merito consulimus, cum aliam considerationem & tractationem humores fluxiles & mobiles, aliam vero crassi & immobiles involvant.

§. XXII.

Accessum jam facimus ad fallaces liquores Solares, aura potabilia varii generis, auro si non abundantia, aureum tamen effectum scenerantia, quæ ex auri calce salibus resoluta & postea in spiritu vini extractâ conficiuntur, & paucos, modo dextre illa præparare quis noverit, sumtus requirunt, dum

pauca magnis ampullis horum liquorum erogandis grana auri sufficiunt. Dicit enim vix potest, quam aurum prævie solutum per liquorem se diffundat. Prostant inde variæ tincturæ selectis nominibus ornatae cum in Anglia, tum etiam Germania per celebres. Ne vero empiricorum more agere & res tractare videamur, lubenter concedimus, præconia illa ex auro paratis vendicata quodammodo relinquenda esse, nec Veterum chymicorum & medicorum his de rebus sensum reprobamus. Cum enim aurum inter metalla nobilius, mercurio fixiori, valde tamen activo gaudeat, & more aliorum metallorum salia maxime temperata, continentium in pauca dosi virtutes suas exhibeat, quis ipsi soluto & debite dein edulcorato energiam suam denegare possit. Consistit autem hæc maxime, in eo, quod metallico suo, simplicissimo activo mercuriali principio, spiculis salinis armato cum chylo sanguini insinuato, non modo in primis viis, sed etiam, per totum corpus vasa excretoria nerveasque membranas animet & irriter, ut sic totus circulus sanguinis & humorum promptior, & excretiones liberiores fiant, idque sine tumultu, sine calore p. n. peragatur, & cum sanguinis circuitus promotus multis iisque gravissimis morbis medeatur, satis perspicitur, & hanc medicinam recte adhibitam plurimum posse. At vero ut omnia, reliqua, ira & hæc recto usu sunt determinanda, nec promiscue in omnibus morbis & subjectis convenire arroganter dicenda, alias mehercule imprudenter & inconsiderate sic adhibita potius diffamantur, cum effectu, qui de ipsis jactabatur, hæc medicamina frustrari homines videant. Nostra itaque est sententia, illa nil
 efficere

efficere posse, ubi motus ille est improportionatus v. g. ad saburram movendam, ad excludendos viscidos humores per alvum, ad sanguinis quantitatem imminuendam, neque ubi jam contractio quædam adest spasmodica, ipso nempe in paroxysmo; quæ extra paroxysmum optime conveniunt, quatenus causam, excrementitia nimirum salia eliminando, transpirationem liberam reddendo, hæmorrhagias sistendo & convulsiones avertendo, præcindunt. Nil itaque solidi præstabunt in affectu hydropico, cachectico, scorbutico, podagra inveterata, asthma convulsivo, calculo, malo hypochondriaco & hysterico, contracturis, & ubi anxietates, diarrhææ, vomitus ventrisque tormina infestant, nisi alia accedant debitaque dosi, & reiterata, quidem, debitoque tempore propinentur, & revera, tunc temporis, quando humores redduntur fluxiles, in personis cholericis, tenerioribus, tempore remissionis vel intermissionis, præmissis præmittendis præparantibus &c. tuto nec sine effectu possunt exhiberi.

§. XXIII.

Veneris tincturæ, quæ sub specioso titulo & hodie pro tincturis martialibus venduntur, quantumvis ex marte præparentur, a venere tamen, cujus contagio & enti primo omne debent, omnis dependet effectus, variis id testantibus experimentis. In refracta enim dosi propinata eodem modo, quanquam non eadem securitate, ut alia medicamenta ex auro parata, agunt, dum irritando in toto corpore motus augent humoresq; fortius impellunt, & hac ratione excretiones adjuvant, unde in variis morbis chronicis, epilepsia, vermibus, sanguinis impuritatibus, febrilibus insultibus non de nihilo sunt.

Quorsum etiam spectant crystallo cœruleo elegantissimo colore splendentis, efficaciam in epilepsia ex lacte corrupto generata haud spernendam.

§. XXIV.

Nunc demum de mercurialibus quoque, quibus a magnis chymicis divina vis tribui solet, aliqua adhuc erunt subiicienda. Indubium est, mercurium inter omnia mineralia & metalla quoad agilitatem & efficaciam maxime esse penetrantissimum, qui in exili mole validissimos motus magnosque effectus in corpore humano edere solet, id quod mercurii crudi vel externus, vel internus usus in lue venerea curanda affatim testatur. Id tantum incommodi hoc generosum remedium habet, quod facile veneni induat naturam, praesertim si salia acra, quae ejus amplexus mire appetunt, in corpore nostro accedant, quod praecaveri potest, si cum auro, quod mercurius fixissimus est, vel cum sulphureo quodam corpore, v. g. jove, sulphure antimonii combinatur, & debito calore digestivo temperetur ac subigatur, qua ratione in summe efficax transit medicamentum, quod adhuc eximiori dotabitur virtute, si prius probe depuretur, qualem purificandi modum, tradit *Philaletha in Introitu aperto ad oclusum Regis palatium*. Medicamentum hoc certe, si ullum, potens est in corpore motus, non tamen destructorios, excitare, dum immediate agit in nervos & spiritus, minime autem proxime in sanguinem & humores, uti alia calida & sudorifera. Cum itaque omnium humorum & sanguinis motum in toto corpore reddat auctiorem, illeque circulus intensus unice sanet corpus, incongrua expellendo, obstructions recludendo, facile liquet, rebel-

rebellium morborum sanationi hoc prudenter adhibi-
 tum satisfacere posse; operatur autem potissimum
 per transpirationem; quam promovendo vires suscitatur,
 caloremque, eum tamen non excessivum, per totum
 corpus efficit, adeo ut ejus operatio fiat quasi in in-
 stanti, mox enim ægrotantes ab exhibitione talis reme-
 dii, ut & auri rite soluti, virium quoddam incitamentum
 majusque robor perfentiunt. Hinc si ullum medica-
 mentum reperiatur, quo mirabiles effectus in morbis
 possunt produci, maxime hoc ipsum est, tantum quod
 ejus decens præparatio longum temporis spatium &
 indefessum exigat laborem. Verum enim vero nec
 ejus usus ubique quadrat, quem respuunt & admodum
 abhorrent magna virium debilitas, tenera subjecti con-
 stitutio, sanguis calore hæctico vel febrili resolutus, in-
 flammationes, exulcerationes & corruptelæ viscerum,
 alvi fluxus, vomitus; quibus in casibus si mercurialibus
 rem nostram agere susciperemus, magis tum nocere-
 mus, quam prodessemus.

§. XXV.

Postquam hæctenus celebratissimorum remedio-
 rum, quibus Herculeas operas communi empiria præ-
 stare volunt vulgares medici, universalibus remediis,
 panaceis, specificis, essentiis divinis &c. mire delectan-
 tes, mentionem & verum usum injecimus, jam tempus
 foret, ut produceremus exotica illa proximo abhinc
 tempore summis encomiis ad nos delata: ita v. g. her-
 ba ackmellæ ceu certum specificum contra calculum,
 Pietra del Porco ceu tutissimum alexipharmacum, &
 mares murini tanquam solamen præsentissimum affe-
 ctuum hæmorrhoidalium commendantur; sed cum
 de

de eorum usu partim ex experientia, partim ex relatione aliorum, quod pollicitationibus effecta respondeant, & quod in aliis quoque reperiatur idem effectus, nihil certi determinare valeamus, sicco quod a junt pede illa lubenter transibimus.

§. XXVI.

Unum adhuc superest, ut brevibus tangamus, eo quod quondam magnam sui fecit existimationem, curam nimirum per Sympathiam, quæ ceu certum & infallibile medium multis affectibus medendi tam in aulis principum, quam a magnis viris prædicabatur. At, vero hæc ipsa certe in se nihil valet, nisi quod fortior imaginatio quosdam effectus, maxime autem sudorem, in iis, qui sensibilius sunt naturæ & ab animi motionibus facile occupantur, producat. In cujus rei certitudinem inquisiturus *Dn. Preses* ipsemet experimenta instituit, excrementa, nimirum urinam, cum pulvere, isto famigeratissimo, qui ex vitriolo, sale communi & terris compositus erat, coquendo. Secutus equidem est effectus sudorificus, at quod notatu dignum erat, etiam in aliis personis tum ægrotantibus, quorum cum urina coctionem talem non celebraverat; in ea autem versabantur ægroti opinione, ac si experimentum hoc cum ipsorum urina fuisset factum. Plane itaque infidum est, & per accidens tantum quandoque aliquos post se relinquit effectus.

§. XXVII.

Ex merito sic, ut opinamur, empiria notata, superest, ut vexatissimam hanc in foro medico quæstionem agitemus ac solvamus, num detur medicina universalis? Ad quam prævie reponimus, cuivis ex superius

rius adductis satis constare, talem neutiquam dari posse, utpote tale remedium, quod quosvis fanet morbos, inveniri stolidum esset assertio. Intelligenda itaque res ista est, an tale detur remedium, quod tuto in omnibus morbis possit præscribi, & quo etiam morbus alias sanationem non admittens solo ad eam possit deduci; quod neque posteriori hoc sensu locum habet. Nam quamvis non negemus dari remedia multi & magni usus, impossibile tamen est, ut ad unam classem referri valeant, quoniam in affectibus & paroxysmis sæpius occurrunt motus sanguinis & spirituum exorbitantes & effrænes, qui sunt sistendi, cohibendi, demulcendi. Deinde dantur etiam ex adverso morbi, ubi motus sunt languidi, debiles, imminuti, qui sunt excitandi, promovendi. Præterea medendi ars generalibus indicationibus multis de causis, & impedimentis variis obstantibus nec comprehendendi, nec iis acquiescere potest. Primum enim nisi in corpore adsunt spiritus, qui motus efficiant, nil juvabunt ea, quæ excitabunt, illi siquidem proxime & immediate constituunt impulsus in machina nostra; ibi ergo nullus motus per artem introduci potest, nullus stimulus proficit, sed tum ea necessaria sunt, quæ materiam & pabulum spirituum largiuntur, neque etiam sufficiunt spiritus & ea quæ spiritus ad motum instigant, sed materia debet adesse mobilis, in certa quantitate eaque non nimia, alias motus est improporcionatus, neque in minima, alias deficit & languet. Deinde vero humores quoque debent esse constituti debita in qualitate & temperie, qui si nimis fuerint densi, inspissati, crassi, fixi, nullus subsequitur motus, utut stimulus & causa motus sufficiens adsit.

E

Ad

Adhæc viæ quoque debent esse aperta, libera, unde, licet motus adfit, viæ vero compressæ & constrictæ aut obstipatæ fuerint, tum motus magis incongruus erit & sæpius magis nocebit quam proderit. Revera enim illud quod quantitatem auget humorum, non potest eam adimere, & quodcunque humores consistentes reddit, illos non potest subtiles tenues sulphureos & fluidos efficere. Ex quibus omnibus justè concluditur, non unum ad amissum sufficere remedium, sed plura diversi generis, diversæque naturæ & indolis concurrere debere ad obtinendam sanationem, quæ cum teste experientia non conspirent in unum effectum, certe unum remedium haud quaquam par erit. Tandem vero, qua ratione unum remedium temperiem sanguinis conservare possit, non videmus, *cum spiritus vite, ut Rolfincius loqui amat in Chym. in artis formam reducit lib. 1. cap. 9. a variis causis ledatur, ideoque nec una sufficiat medicina, sed plures, ut removeantur plura hæc impedimenta.* Quemadmodum enim non unum alimentum sufficit, quod corpus conservet, sed præter fluidum æreum temperatum alimenta ac potus varii generis vigorem ac sanitatem conservant; ita etiam diversæ naturæ esse debent, quæ restituant, quod desideratur, & detrahant, quod abundat & luxuriat, quo debita harmonia, temperies & proportio non modo in mixtione humorum, verum etiam in eorum motu producat, quæ uti fundamentum est vitæ ac sanitatis, ita etiam fundamentum ac scopus debet esse omnis Therapiæ & curationis. Ex eo jam perspicitur, quantam ignorantiam profiteantur & quanti deceptores sint ii, qui hominibus persuadent, dari certa adversus morbos particularia, & uni-

& universalia remedia, quod si ita esset, carere possemus studio medico vel physico, & facillim, labor esset curandi. At profecto res non adeo levis est, nec cadit vera medicina in idiotas, nisi per accidens, cum sola natura vel medicamenta ex mero accidenti cæco impetu adhibita operantur. Stat ergo sententia Ciceron. *l. 2. de Legib.* quod uti juris disciplina non haurienda est ex edictis judicum, tabulis 12. sed ex intima philosophia, ita quoque medicina non ex formulis medicorum, ex solo usu, sed ex rerum naturalium studio ducenda sit, quæ duce vix medicus errare potest.

§. XXVIII.

Ex prolixa hac medicamentorum serie, quam brevi quantum fieri potuit orationis filo profecuti sumus, clarissime apparere arbitramur, talia remedia nunquam inveniri posse, quibus in morborum curationibus certo confidere audeamus, ita ut omni tempore & in quibuscunque individuis optatum præstent effectum. Generosa, imo polychresta dari & haberi, secunda pariter, quæ certis in morbis, quid quod in pluribus desideratissimam opem conferant, remedia, id omni modo largimur, agnoscimus & experimur. At omnia illa non nisi relativa sunt, relatione nempe nitentia ad causas morbificas ut & individua, unde est, quod prudentiam medendi & applicandi exposcant. Medicorum enim est, omnes tam prævias, quam concomitantes circumstantias probe inquirere, ponderare, naturam medicamenti cum genio morbi, & quidem in tali individuo comparare, quod si neglexerint, quid aliud quam mera & temeraria Empiria exsurgit, & quamvis interdum bonus & faustus eventus ex temere adhibi-

tis medicamentis per accidens succedat, (unde fit, quod si fortuna adjuverit temeritatem, & remedium ab ejus farinae medicis in mortem aut sanitatem propinatum vel forte, vel concedente jam morbo ipsi ægrotanti profuerit, statim fama propemodum divinæ scientiæ invulgus dimanet,) eo tamen, si non alio, maxime nomine culpanda erit, quod per sæpe noxam, quæ debita prudentia adhibita evitari poterat, ægrotorum patriat salutem.

§. XXIX.

Quod si igitur lapsam & quasi in ruinam omniumque contemptum conjectam medicinam velimus erigere & pristino suo nitore restituere, veramque rationalem praxin & certam demonstrativam medendi rationem firmare ac statuminare, ante omnia opus est, ut affectuum conditiones & remediorum operationes in variis individuis variisque morbificis causis & casibus probe attendamus. Profecto in eo differt vera praxis a vagabunda empiria & verus medicus ab indocto & circumforaneo, quod ille certo scit tam a priori quam a posteriori, quæ damna & incommoda, & quæ utilitas ac fructus salutaris certo in subjecto ægrotante sperari possit a medicamento. Hic autem vagabundus & confusus semper fluctuat, nil certi determinare potest. Si quid itaque commendandum est, quod solidam praxin efficit quodque medicinam evehit, nil certe est excellentius, quam attente & solerter cum suis circumstantiis observare & annotare diversissimos effectus remediorum in his vel illis individuis, locis diversis, certis anni temporibus, certis in morbis & hujus generis aliis. Sic enim periti viri deprehenderunt bonos in Praxi fecisse

cisse progressus, qui primis annis morbos obvenientes cum omnibus circumstantiis memoriæ & literis probe mandavit, consignato semper successu ac eventu remediorum. Optandum esset, ut omnes, qui medicinam faciunt, id monitum curæ cordique haberent, in quo sane omnis Praxeos felicitas & auspiciatus successus agendi consistit. At vero res non tam facilis & superficialia est remediorum vires ac facultates recte explorare, plura & majora sunt, quæ scrutinium hoc utilissimum morantur: non minima enim prudentia est, distinguere effectus remediorum ab effectibus solius naturæ, quandoquidem in morbo non tantum medicamenta agunt, sed & natura ipsa agit, ipsius quoque morbi vis non parum addit.

§. XXX.

Cum itaque hinc facile confusio errorum mater-
gliscat, quatenus nempe fallacia causæ ut causæ admit-
titur, quodque naturæ & morbo tribuitur, ipsi medico
falso adscribitur, quod & *Pechlinus in suis observationibus*
memorat, inquit: *Frequens est in medicorum scholis fal-*
lacia causarum & adeo quidem propria, ut neminem adhuc u-
num cognoverim eorum, qui ad praxin se adjecerunt, qui cum
vitio hoc non usque sit colluctatus; omni modo e re fore
judicamus regulas & monelas quasdam hic annexere,
quæ tractationi huic lucem affundere queant. Primum
ergo paucis edisserimus, quod naturæ effectus læpius
ab ignaris medicis habeantur pro operationibus medi-
camentorum & pro actionibus suis venditentur, id opti-
me notante *Galeno l. 2. de medicament. Facultat. p. 31. quo*
loco ait: Sæpe propriam cujusq; medicamenti vim obscurari ne-
cessè est, ubi fallentem aliunde qualitatem acceperit. Ita v. g.

accidit in variolarum principio vehementissima esse symptomata, delirium, convulsiones etiam accedere; si jam ipsa hæc symptomata, quæ vigore & natura morbi ita fiunt, quis afferat medico, vel medicamento purganti, quorum usum hæc sublequantur, is magnam ipsi inferet injuriam, & contra, si jam circa diem quartum omnia fiunt pacata & tranquilla, ferocia symptomatum remittit, si jam alius medicus gloriari velit suis datis remediis hæc se sustulisse, is certe inanem gloriam aucupatur, quæ potius victricis naturæ in acceptis ferenda est. Ex febribus intermittentibus eæ, quæ autumno & hyeme invadunt, sua natura ac indole curationis negotium difficilius reddunt. Si quis autem hanc curandi difficultatem in medicum rejicere velit, etiam si optima illuc facientia porrexerit remedia, is certe rei ignarus maxime errabit, & vice versa, quandoque circa tempus vernalis & autumnalis febris vehementia defervet, & tunc quispiam omnem curandi gloriam certis tum temporis adhibitis remediis velit arrogare, is falsam ipsis tribuet virtutem: talienim tempore vigorem nata natura ipsamet par est proscribendæ mineræ febris per transpirationem aliaque excretoria, tanto magis, si idoneum ipsi suppetias ferat medicamentum. Porro sæpius evenit in febribus malignis continuisque symptomata adesse gravissima, præsertim in statu, quæ ipsa natura cessant, vel etiam pejora fiunt circa dies sic dictos criticos, septimum, nonum vel undecimum: quando itaque melior vel pejor exsurgit status, quis adscribet hos medico vel medicamento effectus. Adhæc de febribus inflammatoriis, peripnevmonicis præsertim, constat, has primis tempori-

poribus graviter affligere decumbentes, & die quarto solvi spūto cruento & die septimo plerumque terminari sudore ipsius naturæ robore. Perperam jam faciet is, qui remissionem morbi sua prudentia & medicatione vel remediis tum temporis datis procuratam esse gloriatur. Quandoque contingit, febres continuas, variolis etiam & morbillis solennes, certis temporibus non adeo mali esse moris, quo casu vel sola natura omnem medicinæ paginam absolvit, vel tantillo adjuncta, quod sagacissimus motuum naturæ observator *Sydenhamius* non otiose perspexit. Si jam Medicus offert remedia, quorum nulla adeo erat necessitas, ipse interim morbus placide decurrit, & tum exinde velit concludere, se datis medicamentis illud præstitisse, is certe decipietur. Sic dantur quandoque quartanæ æstivæ, quæ sanguineos & juvenesprehendunt, ex fervidissimo aëre subnatæ, in quibus china chinæ, salia absterfiva & regulus antimonii medicinalis egregiam ferunt opem, quam si quis credat universalem, & dicta remedia ceu specifica in omni febre commendet, quasi infallibiliter sanent, is tempora & temperamenta distinguere haud novit; cum enim illic natura morbi benignior & mitior sit, facilius quoque obtecundat remedium energix. Sic v. g. videmus juvenes paralyticos facilius, senes ægrius sanitati reddi, quod certe non solis remediis, quæ contra affectum illum tum diriguntur, debetur, sed potius causa in vigore naturæ est querenda. Idem quoque obtinet in Chirurgicis ratione, vulnerum, quæ in sanguineis & benignum seu dulcem sanguinem foventibus levi data opera ad consolidationem perducuntur, contra quam in melancholicis, cache-

chefticis, fcorbuticis fit, quos ob fanguinis dyfcrafiam graviora fymptomata manent, ut adeo effectuum diverfitas ex unguentis & emplaftris impofitis non unice fit derivanda. Ita porro phthifis vera in ætate juvenili orta, v. g. ex hæmopryfi & pleuritide male curata, falva reliquorum vifcerum *εὐρωία*, medelam admittit, quæ in iis, quorum vifcera fcirrhofa & obftructa funt, hincque naturæ vires vacillant variis fpafmis attritæ, haud æque fperanda eft, nec eadem remedia oppofita quid proficient, quod iterum argumentum præbet, dextri vel finiftri eventus ex ipfa natura decidendi. Demum vero quid frequentius, quam febribus ardentibus complicari diarrhœam, ægrorum falute in ancipiti verfante, quam in medicamenta mox propinata & medicum rejecturus utrifque faceret injuriam. Taceo, quod fæpius morbi chronici fub uno climate obftinati curam eludentes, mutato cœlo fub alio, accedente alia infuper diætâ, ftationem fuam derelinquant. Maximo-pere itaque errant, exfolutionem morborum a natura perpetrâtam fuâ, quæ præfcripferunt, remediis pom-pofe adjudicantes, cujus opinionis falfitatem per tex-centa alia, fi per fpecialem morborum claffem figilla-tim percurrere animus efferet, facili negotio evincere poffemus.

§. XXXI.

Quis quæfo ex dictis jam non colligere poterit, effectus naturæ & medicamentorum probe ab invicem efferè diftinguendos, & non raro naturam nullis adjutâ remediis aut levi faltem medicatione morbum profligare, & hoc jam effer illud fulcrum, ille clypeus, illa anchora, fub cujus favore latitæ e, perfonas fuas agere & famam

famam venari possunt summe ignorantes, ita ut per naturam sint medici, minime vero per suam artem ac rationem, naturæ opera pro suis audacter venditantes, quo stratagemate & sagaces quandoque medici naturam & tramitem morbi, quem curant, probe intelligentes, hæc ipsa, quæ a natura efficiuntur, ad captandum famam & gloriam, in sua, ut facile est morborum ignorantis imponere, transferunt remedia suæque vendicant prudentiæ. Deceptiones itaque in nulla re frequentius & facilius contingunt ac in medicina, ubi alias etiam prudentissimi falluntur, cum optime notante *Pechlino in suis Observ. aliquando in medicina eveniant, quæ evenire nec posse nec debere juratus crederes; adeo aliena illa sunt tum a scopo medici, tum medicaminis effectu; nunc etiam quæ speras & fingis animo futura, non eveniunt, aut cum eveniunt, aliter quam oportet.* Conf. *Baglivo. Prax. med. l. 1. cap. 2. §. 4.* Sed candoris & veritatis amans hæc omnia non curat, sed tanto ardentius inquirat & separat, quid solius naturæ opus sit, & quid per naturam medicamenta operentur, quod alias sibi relicta haud daret effectum. Nam natura semper etiam per medicamenta operatur, sed hoc maxime loco in quæstione est, quid natura sola possit efficere, & quid non, nisi per adjuncta medicamenta, & tum certi sumus de probata remediorum virtute.

§. XXXII.

Quo pacto vero ad illam cognoscendam pervenire possimus, monita quædam ceu regulas ad medicamentorum agendi modum investigandum & determinandum coronidis loco adjicere necessarium duximus, ut quæ hæctenus dictorum erunt consuetaria. Primum igitur ægre facienda sunt experimenta circa remediorum efficaciam in morbis acutis & continuis, ubi maxi-

F

mus

mus jamdum naturæ est fervor, vel in bonum vel in malum cessurus eventum. Dicimus obscuram hic fieri genuinam remediorum virtutem, quod hæc naturæ tum in fastigio positæ viribus implicentur & involvantur. Aliter sese res habet cum morbis chronicis, obfirmatis & contumacibus v. g. epilepsia inveterata, qui morbus a sola natura haud excutitur; hic si medicamento dispellatur, nullis metuendis reduviis, tum certe magna vis adscribi potest illi pharmaco contra eum in hoc vel illo subjecto directo. Pari modo febres intermittentes rarius a sola natura sanantur, quæ si identidem remediis tollantur, tum sane his causa curationis est adscribenda. Mania soli naturæ nimis gravis est, ut ab ea superari valeat, quam si medicamenta sustulerint, ea utique haud exiguam reportabunt considerationem. Spasmodicæ partium contractiones, cardialgiæ, singultus, vomitiones, palpitationes, & quæ innumera alia symptomata hypochondriacos & hystericas diu graviterq; exercentia, si certis remediis cessent, his sua efficacia est relinquenda. Malum scorbuticum inveteratum & lues venerea sunt affectus gravissimi, quos sola natura non vincit; quod si autem certa medela ipsis parerur, quis non in medico vel remedio hoc positum esse dixerit. Hæmoptysis, nimius mensium fluxus, fluoralbus, mictus cruentus solius naturæ auxilio non facile cedunt, quos qui solide curaverit, macte sua laude dignus erit. Hydrodrops vel ascites vel anasarca non sanescit solius naturæ ope, cujus curationis fructus in medicinam omni modo redundat. Molestissimus ille podagricus affectus bis per annum ad minimum ægros divexans si a ferocia sua desistat, nec amplius revertatur, tum curatio non est de nihilo, nec tam naturæ quam medico tribuenda. Oculorum

rum vitia, pannum v. g. exulcerationes partium, capitis tinea, scabiem siccam vel humidam, & omnes alios in exteriori corporis ambitu conspicuos morbos, sola natura rarius excutit, quorum post sanationem si ægri valeant, quis nollet remediis hoc acceptum ferre. Quisquis ergo gloriari cupit de certa efficacia remedii, de novo invento medicamento magnæ efficaciam, huic, nisi in memoratis morbis eo se quid præstitisse demonstraverit, non facile fides est habenda; scimus enim, quanti referat medicamentum in paroxysmo exhibuisse, quod extra ejus momentum nihil forte effectu dignum susteret, in quo utut *Pechlino* non dissentiamus, quando in suis *Observ.* p. 17. scribit: *Non in alio magis medici boni prudentiam consistere, quam in temporis, aut momenti illius estimatione, quo natura jam ipsa solvere se gessit, siquidem illa oblucente νεύα πάλωα*; hoc ipsum tamen remediorum explorationem relinquere incertam agnoscimus, cum in febribus continuis & morbis acutis nec non in paroxysmis chronicorum motus maxime sint vegeti & intensi, qui sæpius bonum in finem cedunt, & dolores, spasmos, febriles commotiones ac symptomata his annexa averruncant. Omnis itaque eorum operatio, quæ in ejusmodi casibus divulgatur, valde dubia est, si non infida, cum medicus tuis remediis motus exsuscitare hisque corpus humanum refarcire debeat, non natura sola, alias immergitur errorum labyrintho.

§. XXXIII.

Deinde quoque ut certior evadat de remediorum virtute peculiari ac specifica, non sufficit, ut semel vel bis talis sequatur effectus, sed sæpius iterata confirmandus observatione. *Multi siquidem*, quos merito sagaciores esse admonet *Baglivus lib. 1. Praxeos medica c. 5. §. 1. & 8.* quodque in præfamine hujus disserit, notavimus, *ob falsos eventus semel aut bis observatos ex aliquo remedio, vel potius ob innatam quandam pro-*

clivitatem tum laudandi, tum fingendi ad libitum medicamentorum vires, ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quosque morbos summam vim ac veluti imperium obtinere, sed progressu temporis re melius perspecta illud particulare & instabile, non vero commune ac perpetuum fuisse animadvertunt. Non equidem statim desistendum aut desperandum est de remedio, quando non in eodem morbo eadem operatio sequitur, nam causa morbi & subiectum variat, hinc necesse est, ut medicus, si accuratam medicamentorum notitiam habere cupiat, totius morbi historiam cum adjectis circumstantiis & remediis usurpatis graphice concinnet, & hac ratione minime est dubitandum, si simills quoad omnia occurrat, eandem expectandam esse virtutem & se speciales vires in hoc vel illo morbo experturum. Utinam hac methodo instructam generosorum remediorum haberemus cognitionem, ad quam quis sine improbo observandi studio non pervenerit, nisi medicastrum agere sui que officii negligentiam præ sese ferre videri velit.

§. XXXIV.

Porro medicamentum exploraturus, hoc solum adhibeat, non cum aliis mixtum, ubi ab ingredientibus ad composita argumentari haud licet. *Dolosum enim est juxta Walsum p. 49. uti composito, ubi simplicia sufficiant. Composita enim ideo inducta videntur, ut medicamentum præcipuum aliorum additione abscondamus.* Impossibile quidem est, ut unum remedium omnibus satisfaciat, interim rum, cum exhibet ut agat, non adjiciat alia, quæ vel infringere vel augere vim possunt, unde dubitatio postmodum injicitur de virtute ejus genuina. Quod si vero medicamentum compositum sit, cui tanta vis tribuitur, hoc non cum aliis jungatur, vel si certa methodus curandi venditur, ea etiam bene erit attendenda, nec pro lubitu varianda, alias nihil certi inde elicere

cere possumus. Oprandum foret, ut gloriari possemus in praxi medica plures nobis notos esse specialissimos; effectus in variis individuis remedium heroicorum, ita majori felicitate, certitudine & fama salutem promoveremus ægrotorum. Sed proh dolor! pauca nobis nota sunt remedia, idque culpa perversæ methodi, cum variis compositis pro varietate individuorum pugnamus, cum ipsi medici sibi contrarientur, hicque hanc, ille aliam eligat methodum, quales autem observationes & quales effectus certi sint, experientur medici.

§. XXXV.

Adhæc requiritur ad instituendum medicaminis examen, ut debita dosi certoque tempore detur & convenienter continetur: sunt equidem qui sciunt certum adversus morbos remedium, sed quoniam debitum tempus non attendunt, desideratus effectus haud respondet. Quo faciunt ea, quæ leguntur in *Dissert. de Prudenti medicamentorum continuatione sub Præsidio Excell. D. Promotoris mei perpetim suscipiendi habita*. Nunquam enim remedii vires innotescunt, quod non pro ratione individui vel morbi sub debita dosi & ad certum tempus usui destinatur, crebra enim mutatio remedium medicinæ pestis est, quæ certitudini in arte medica comparandæ admodum officit. Qua vitata medicus non statim a medicamento desistat, memor *moniti Hippocr. Sect. II. aphor. 52. dati; omnia secundum rationem facienti, si non succedant secundum rationem, non est transendum ad aliud, si manet quod ab initio visum est; si gravia superveniant symptomata, ipsi prudenter judicandum erit, an a vehementia morbi vel medicamenti illa sint arcessenda, quod ipsi constabit, si pluribus experimentis id scit effectum*. Nec facile a cognitis usitatisque remediis ut securioribus ad incognita & vulgo dictas panacæas abripi se patiatur,

ubi nil temere experiri medicum admonet Hippocr. l. 6. Epid. Sect. 2. text. 29. sed bene fundata ratiocinatione, summa id exigente necessitate, ad alia demum accedat, quod & Antiquiores medicos a se non alienum duxisse Celsus autor est, qui non quodlibet agris inculcaverunt, sed cogitarunt quid maxime conveniret, & id usu explorarunt, ad quod conjectura adducti sunt. Si quod autem præter expectationem impedimentum cum ratione medicamenta præscribenti & de reliquo agentis interveniat, aut longe aliud occurrat, subinde quidem cogitet, memor illius ex Celfo, morborum in iisdem hominibus alias atque alias esse proprietates, & qui secundis aliquando frustraturus est, contrariis restitui; at simul sollicitè inquireat, num relationi ægotantium tuto fidere possit, ut qui non raro ipso inscio alterius cujusdam acciti medicamenti usi priorem anxium reddunt, diversum suo quem intenderat scopo advertens effectum; de reliquo etiam animæ & imaginationis maximæ subinde variantis vires in sigillandis remediorum effectibus non insuper habeat, qua de re miras eleganter annotavit historias *Pechlinus in suis Observ. lib. iii.*

§. XXXVI.

Demum certa ille in experiendis medicamenti incedet via, qui elementa eorum activa, quibus agunt vel agere possunt, a priori cognoscere annitur. Cui tentamini non modo manus porrigit ipse sapor & odor, qui de elementis activis sale & sulphure testantur, sed potissimum subvenit analysis chymica, variis per ignem adornatis destillationibus, solutionibus per artem, aut mixtionibus, reductionibus cum variis liquoribus celebratis, quibus omnibus naturam, indolem ac principia medicamenti detegere non minus curiosum quam fructuosum existit. Et si quis a priori cognoscit remedium v. g. mediante sapore, illico eo solo noscere poterit quasdam illius vires. Ita v. g. si est ex metallis

tallis & quidem mercurialibus, operabitur minima in mole, si est ex marte, virtute adstrictiva & roborante, si ex venere, irritativa, si ex saturno, constringente pollet, si sulphureum est minerale, præter virtutem anodynam sanguinem promotum a centro ad circumferentiam pellet, si ex regulo antimonii vel arsenico fuerit paratum, gravissimas & vehementes excitabit commotiones. Vegetabilia omnia agunt sale acri caustico vesicatorio, vel resina balsamica temperata, vel sale volatili oleoso, vel principio anodyno, vel oleo æthereo, calido, vel sale nitroso absterfivo, vel terreis, fixis particulis, aut acidis, vel principio constringente. Animalia autem virtutem suam exerunt vel sale suo volatili, vel terra alkalina, vel principio vaporoso oleoso, narcotico. Longe vero excellentius & specialius sensibus nostris sistentur per varia experimenta chymica. Quæ agendi principia si quis solerter rimetur & accurate calleat, & præterea ex physiologicis & pathologicis morbi characterem designet, symptomatum rationem & subjecti ægrotantis idiosyncrasiam & specialissimos motus attente evolvat, is mehercle ex analogismo juste colligere & determinare poterit, quæ vires, sint salubres nec ne, ex remediorum usu sint exspectandæ, quæ nec tuo destituentur eventu & usu magis magisque confirmabuntur solerti, & tum longe certius & securius procedet, ac ille, qui solam consulit experientiam & citra rationem via incedit producta & obliqua: *discit enim hic, (ut Plinius inquit, quodque Hippocrates in Lege sua maxime conqueritur) periculis nostris, & per experimenta impune mortes agit.*

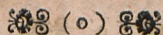
§. XXXVII.

Denique vero & ultimo cum ad morborum indolem, tum ad medicamentorum efficaciam indagandam, inserviet exactior quædam ipsius subjecti ægro-

agrotantis ratione suæ constitutionis cognitio; non enim omnia omnibus utut eodem morbo detentis conveniunt, quod humorum temperies valde discrepet & hinc variam medicamenta nanciscantur operationem. Habent quæque temperamenta imo individuata suos mores, morbos & peculiarem ad hunc vel illum motum suscipiendum proclivitatem, ut hinc non sine ratione jam ab antiquis *ἰδιοσυγκρασίας* studium injunctum fuerit. Quam clariorem insuper dabit sexus consideratio, ut qui diversam sæpius tractandi methodum exposcit, quando spasticarum commotionum & phantasiæ imperium in fœmininum præ virili cadit. Nec quidem negligenda sunt ætatis, vitæ generis, anni temporum, tempestatum, morborum pragressorum, regionum, aliorumque ad consuetudinem specialem pertinentium momenta, quæ singula ut in concinnanda observatione desiderantur, & verum observationum usum constituunt, ita suis quæque exemplis comprobentur. Quod si sic memoratas circa subjectum circumstantias, & circa medicamentum, tempus exhibitionis, dosin, applicandi modum ratione vehiculi medicus probe annotaverit, tum demum indicati & exhibitici sic medicamenti observet effectum, qualis mutatio contingat, an illa visatur in evacuationibus, quas promoveat vel etiam sistat, an vero in incremento virium vel robore functionum animalium, diversa pulsus vel urinæ conditione, aut appetitus vel semni restitutione consistat. Hæc methodo genuinas medicamentorum explorabit virtutes, & scientificæ Praxeos non imaginariam, sed experientia omnino superstructam & firmam sibi comparabit ideam; & inde est, quod medicum sic comparatum *fortuna minime egere, illam respicere aut expectare, sed & circa fortunam & cum fortuna recte facere* egregie asserat *de arte medica Hippocrates noster de locis in homine text. 58. imo illum fortunæ in facienda arte penitus imperare velit, qui medicamentorum certas ac in morborum curationibus non fallentes cognovit facultates;* tum pergit: *deinde vero quid opus est medicine fortuna, si enim morborum medicamenta clara sunt & manifesta, velut equidem arbitror, non expectat sane fortunam ad sanandos morbos, siquidem sunt medicamenta.* Quibus omnibus ut medicamentorum virtus ad ipsam morbi naturam refertur & ex mutuo inter se habitu solide determinatur, ita accuratæ theoriæ cum praxi rationali conubium indissolubile merito inferitur & statuminatur,

S. D. G.

CL.

CL. DN. CANDIDATO

S. P. D.

P R Æ S E S.

A Ut omnino, aut magna ex parte, omnium quæ ad sanandi viam rectam pertinent, ratio continetur in eo, ut Medicus bonus & peritus in praxi operationem naturæ sanantis, nec non virtutem remedii ac vim morbi non confundat, sed hæc invicem prudenter distinguat. Veritur in eo torius medicinæ rationalis cardo; collineat huc omnis observationum, quarum pereximius in medendo usus est, accurate factarum scopus: quin imo nihil magis peritum medicum ab empirico distinguit, quam hæc ipsa probe dignoscere. Verum enim vero quam ardua & difficilis res est, hæc probe a se invicem separare, tam faciles vulgo sunt homines de hisce temere judicare. Dolendum profecto est, nobilissimam hanc artium propter perversitatem & temeritatem judicantium in tantam miseriam ac vililitatem esse conjectam, ut facta peritorum & ignorantium eadem agnoscant fata, quibus aut altissime tollantur aut humillime deprimantur, & consilia idiotarum & eruditorum, prout male vel prospere cedunt, vel approbationem inveniunt, vel reprehensionem. Unde ad famam plus fortuna & opinio vulgi facit, quam solida rerum medicarum & physicarum peritia. Quocirca qui famæ suæ consulere volunt, vel a praxi plane abstineant, vel in ea summa patientia & circumspeditione urantur. Fusius hæc ad mentem nostram exposita & explanata sunt, a Te, Candidate dignissime, in præsentis erudita dissertatione. Gratulor itaque Tibi, Nobilissime Candidate, ex toto pectore, non modo de hoc labore doctis non displicituro, verum etiam de studiis Tuis probe excultis & maturatis. Gratulor quoque Excellentissimo Tuo Parenti, Medico exercitatissimo, summeque

G

meque curioso, de tanta spe Filii, qui exquisitè imaginem
refert Parentis ejusque virtutum ex affe hæres est. Gratulor
denique etiam Patriæ, quæ Tuæ industriæ atque saluberrim-
marum artium fructus tandem cum summo fœnore perci-
piet uberrimos. Cæterum præpotens Numen in itinere,
quod ad ulterius perficiendam mentem in regiones diffitas
meditaris, corpus saluum ac validum fervet, ausibusque
Tuis successus semper aspiret prosperrimos. Vale!

E St Empiriæ, rerum non pendere causas,
Ut fiat gravior sic medicina malis.
Incerti quærunt medicastri pharmaca mille,
Quæ phaleris ornant, ut dare verba solent.
En! arcana crepant, ne quî vesana recludent,
Famaque cum nummis ut male parta ruat.
Non fert tot facies versatilis ille Prometheus,
Quot morbi sistunt, quos manet illa manus,
Sed taceo, fontes quando præsentè labore
Illius errantis, Fautor amande, notas.
Est methodus, medicis monstrans discrimina rerum,
Mutet ut effectus mutua quosque *σχεσις*.
Quid natura ferat signata, vel ipse memento,
Quam bene qui nôrit, pharmaca pauca petie.
Te duce nunc illi studeant penetrare recessus,
Quos natura tenet, quî variare queat.
Cum medici virtus sit cum ratione mederi,
Ægros nativa dexteritate leves.
Redditus ergo Tuis, quod candidus optat amicus,
Idem conserves, quod Tibi servo, tuo.

gratulabundus P.

J. J. STANGIUS, M. L.

✓
UF 1378

ULB Halle

3

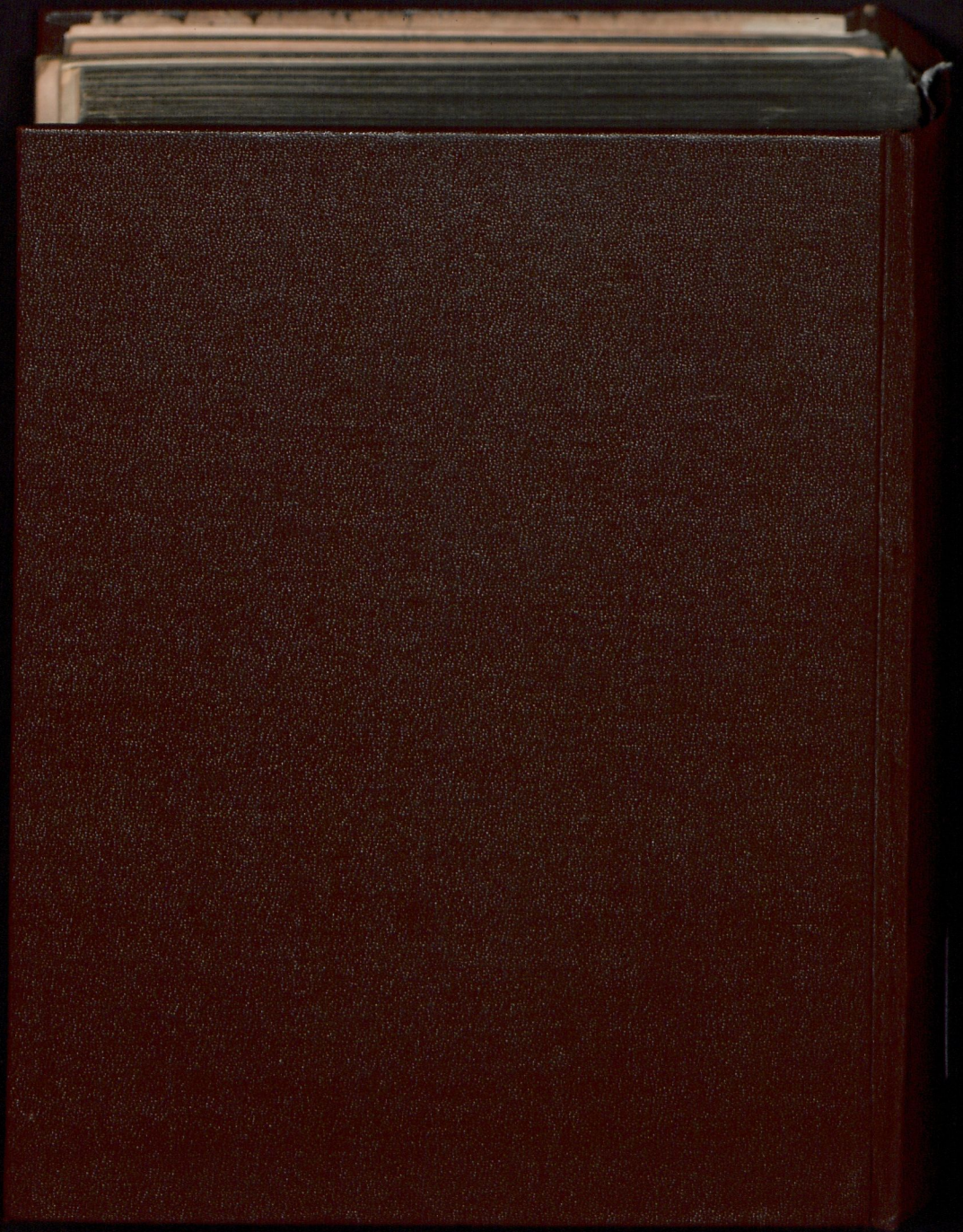
001 958 240

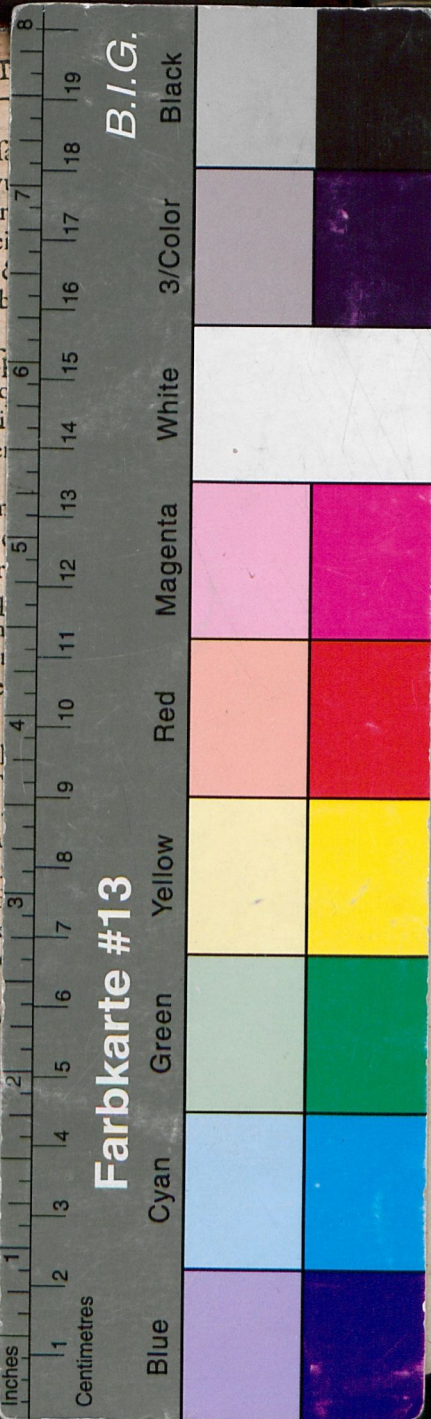

sb

V077

J. J. 12.
DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
De

**PRUDENTI VI-
RIUM MEDICA-
MENTI EXPLORA-
TIONE,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO;

**D. N. FRIDERICO
WILHELMO,**

REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS
BRANDENB. HÆREDE &c. &c.

SUB PRÆSIDIO

D. FRIDERICI HOFFMANNI,

MED. ET PHILOS. NAT. P. P. MEDICI REG.
h. t. DECANI,

PROMOTORIS ÆTATEM SUSPICIENDI,

PRO GRADU DOCTORATUS

Ad D. XXIII. Febr. MDCCIII. horis ante 5 pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI,

publicæ disquisitioni submittet,

NICOLAUS MARTINI, Riga-Livonus.

HALÆ,

Typis JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.